

Postoji li „The Big One“?

Lidija Krznar

Filozofski fakultet u Zagrebu
Odsjek za psihologiju
ORCID: 0000-0001-5558-104X

SAŽETAK

ključne riječi: generalni faktor ličnosti, ličnost, osobine ličnosti višeg reda

U ovom se radu nalazi pregled istraživanja o generalnom faktoru ličnosti (GFL), odnosno faktoru ličnosti višeg reda u petofaktorskom modelu. Nastoji se pružiti pregled različitih taksonomija ličnosti i istraživanja koja su ukazala na postojanje dvije više razine u petofaktorskom modelu, odnosno „Velikih dvaju“: faktora Alfa (Stabilnost) i Beta (Plastičnost) te na samome vrhu „The Big One“, to jest GFL-a. Osvrnut će se na moguće interpretacije GFL-a kao značajne karakteristike ličnosti, ali i kao metodološkog artefakta koji proizlazi iz pristranosti davanja socijalno poželjnih odgovora jer stvarni konsenzus oko značenja GFL-a još nije postignut. Prikazan je odnos GFL-a i drugih konstrukata kao što su socijalna poželjnost, g-faktor inteligencije, delinkventno ponašanje, samopoštovanje i socijalni status. Također su razmotrene veze GFL-a s procesom evolucije, genetskom podlogom te implikacije GFL-a prilikom selekcije za posao i zapošljavanja. S druge strane, prikazana su i istraživanja koja ukazuju na potrebu za kritičkim pristupom prema dokazima o postojanju GFL-a te istraživanja koja negiraju njegovo postojanje. Razmotrena su istraživanja i radovi koji ukazuju na psihometrijske i konceptualne probleme u istraživanjima GFL-a te koja daju preporučene postupke izračuna za empirijsko dokazivanje GFL-a.

ABSTRACT

key words: general factor of personality, higher-order personality traits, personality

This paper presents an overview of the studies on the General Factor of Personality (GFP); a higher-order personality factor in the five-factor model. Taxonomies of personality and research on two higher-order levels in the five-factor model (The Big Two and The Big One, i.e. GFP) are mentioned. Various interpretations of The Big One are presented: GFP as a significant personality trait and as a methodological artifact resulting from evaluative response bias. GFP's relation to other constructs such as social desirability, g-factor of intelligence, delinquent behavior, self-esteem, and social status are reviewed. Its possible links to evolutionary processes, genetics, and implications in job selection are discussed. On the other hand, the review of the aforementioned studies points to some indications of the need for a critical approach to the evidence of GFP's existence. These studies point to psychometric and conceptual problems in existing research on GFP and research that advocates its non-existence. Research that provides more accurate calculation procedures for empirically proving GFP is mentioned.

UVOD

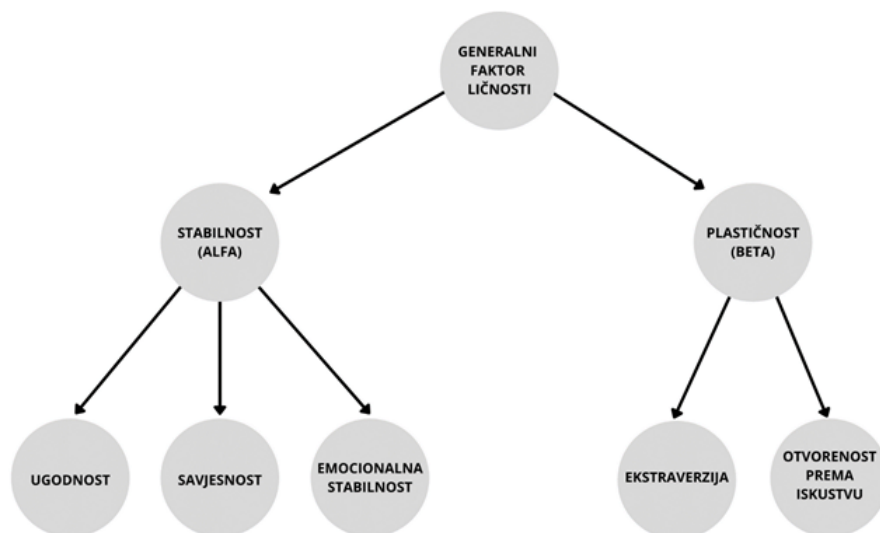
Svaka osoba ima profil ličnosti koji ju čini jedinstvenom. Ličnost se sastoji od psihičkih osobina i mehanizama unutar osobe koji su relativno trajni te utječu na ponašanje osobe, njezine interakcije s drugima i prilagodbu na okolinu (Larsen i Buss, 2008). Kada se u današnje vrijeme spominje ličnost, većinom se polazi iz perspektive osobinskog pristupa istraživanju ličnosti te se navode osobine, tj. crte ličnosti po kojima se osobe međusobno razlikuju ili po kojima su slične. Prilikom istraživanja ličnosti pojavile su se mnoge različite taksonomije, od kojih svaka predlaže određen način strukturiranja ličnosti. Tako je Cattell (1946) ličnost sveo na 16 faktora, Eysenck (1970) je u svojem hijerarhijskom modelu ličnosti na samom vrhu izdvojio tri nezavisne široke crte ličnosti: psihoticizam, ekstraverziju i neuroticizam, dok su se kasnije pojavili modeli s pet faktora ličnosti, od kojih je najpoznatiji Pet-faktorski model autora Costa i McCrae (1995), koji ličnost opisuje u pet širokih domena: ekstraverzija, ugodnost, savjesnost, neuroticizam i otvorenost prema iskustvu. Važno je spomenuti kako navedeni Pet-faktorski model nije sadržajno identičan modelu „Velikih pet“ (engl. *The Big Five*), koji je osmislio Goldberg (1990). On umjesto neuroticizma koristi naziv emocionalna stabilnost koja predstavlja suprotni pol istog, bipolarnog konstrukta, a kao peti faktor navodi intelekt, a ne otvorenost prema iskustvu. No, istraživači u praksi vrlo često ne razlikuju ova dva modela te se naziv *petofaktorski model* može koristiti kao grupni naziv za oba modela. S vremenom je ovakav model postao vodeća taksonomija u području ličnosti te podrazumijeva hijerarhijsku strukturu na čijem je vrhu gore spomenutih pet faktora, dok istovremeno svaki od njih na nižoj razini hijerarhije obuhvaća uže i specifičnije crte - facete.

Iako ovakav petofaktorski model podrazumijeva ortogonalne odnose među pet osobina na vrhu hijerarhije, faktorskim analizama pokazalo se kako su ove crte ličnosti povezane, s prosječnom interkorelacijom među crtama od .26 (Digman, 1997). S obzirom na to da je Digman (1997) uočio ove korelacije među „Velikih pet“, pretpostavio je da one nisu vrh hijerarhije te da mora postojati viša, općenitija razina. Svojom meta-analizom 14 studija pronašao je dva faktora višeg reda koje je nazvao Alfa i Beta. Alfa faktor načinjen je od ugodnosti, savjesnosti i emocionalne stabilnosti te ga se povezuje s procesom socijalizacije, dok se Beta faktor sastoji od ekstraverzije i otvorenosti prema iskustvu te je povezan s procesom osobnog rasta. DeYoung i suradnici (2002) replicirali su ovakvu taksonomiju i pronašli iste osobine ličnosti višeg reda, ali su ih preimenovali. U njihovom modelu „Velikih dvaju“ (engl. *The Big Two*), Alfa faktor nazvali su Stabilnost, a Beta Plastičnost. Razlog preimenovanja dolazi iz biološke perspektive i njihove povezanosti s neurofiziološkim funkcijama, tj. Stabilnosti sa serotonergičnim, a Plastičnosti s dopaminergičkim sustavom. Pronađeno je da serotonergični sustav ima važnu ulogu u kontroli ponašanja i emocija koja doprinosi stabilnosti osobe, dok se promjene u dopaminergičkom sustavu povezuju s latentnom inhibicijom koja igra veliku ulogu u ekstraverziji i otvorenosti prema iskustvima od kojih se sastoji faktor Plastičnosti (DeYoung i sur., 2002). DeYoung i suradnici (2002) smatraju ova dva faktora komplementarnima, što znači da je Plastičnost potrebna kako bi se osoba upustila u nove situacije i osjetila Stabilnost u njima, a s druge strane Stabilnost je

potrebna u vezama i emocijama kako bi se osoba osjećala sigurnom kada ulazi u nove situacije. Autori su pronašli i korelaciju među „Velikim dvama“ faktorima koja se kreće od .18 do .28, što može uputiti na zaključak da postoji još jedna, najviša razina ličnosti (Slika 1.).

Slika 1.

Shematski prikaz hijerarhijskog modela ličnosti¹

Musek (2007) je prvi empirijski dokazao postojanje generalnog faktora ličnosti (GFL; engl. *General Factor of Personality*). Na tri nezavisna uzorka procijenio je ličnost različitim instrumentima: BFI (*Big Five Inventory*), IPIP-300 (*International Personality Item Pool-300*) i BFO (*Big Five Observer*). U sva tri uzorka nađeno je „Velikih pet“ i „Velika dva“, ali i jedan faktor najvišeg reda koji objašnjava oko 60 % varijance. Autor zaključuje kako iznad „Velikih pet“ ne postoji jedna, nego još dvije razine faktora koji opisuju ličnost, a onaj na samom vrhu hijerarhijske strukture ličnosti predstavlja GFL ili „The Big One“. Nakon ovog dokaza krenula je lavina novih istraživanja koja i dalje ispituju postojanje GFL-a, kao i onih koja istražuju njegovu povezanost s drugim konstruktima.

Oko objašnjenja značenja GFL-a još uvijek ne postoji konsenzus. Musek (2007) pretpostavlja da GFL predstavlja kontinuum koji na jednom kraju predstavlja savjesne, emocionalno stabilne, ugodne i ekstraverzirane osobe koje su otvorene prema novim iskustvima (visoki GFL). Na drugom kraju nalaze se osobe zatvorenog uma koje su sklone neuroticizmu, nesavjesne, neugodne i introvertirane (niski GFL). Van der Linden i suradnici (2016) tako pozitivan kraj kontinuumu sveukupno opisuju kao tendenciju prosocijalnom ponašanju, dok negativan kraj opisuju kao tendenciju antisocijalnom ponašanju. Rasprave oko značenja GFL-a (Van der Linden i sur.,

¹ Prilagođeno iz: Davies, S. E., Connelly, B. S., Ones, D. S. i Birkland, A. S. (2015). *The General Factor of Personality: The “Big One,” a self-evaluative trait, or a methodological gnat that won’t go away? Personality and Individual Differences*, 81, 13-22. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.01.006>

2011) mogu se svesti na dva objašnjenja: (i) tumačenje GFL-a kao samo statistički, odnosno metodološkog artefakta koji proizlazi iz pristranosti davanja socijalno poželjnih odgovora, te (ii) tumačenje GFL-a kao značajnu komponentu ličnosti. Cilj ovog rada jest sažeti pregled istraživanja koja potvrđuju postojanje GFL-a, ali i onih koja ga negiraju.

GFL I SOCIJALNA POŽELJNOST

U procjenjivanju ličnosti socijalna se poželjnost promatra na dva načina: kao nusprodukt u procesu mjerenja ili kao dio ljudske ličnosti (Smith i Ellingson, 2002). Bäckström i suradnici (2009) proveli su istraživanje kojim su željeli utvrditi je li sadržaj faktora najvišeg reda, tj. GFL-a, povezan sa socijalnom poželjnošću, točnije s tendencijom davanja odgovora koji su u skladu s društvenim normama. Kako socijalna poželjnost visoko korelira s evaluativnim sadržajem čestica (Peabody, 1967; 1984), autori su htjeli konstruirati inventar ličnosti koji je smanjuje, ali tako da faktorska struktura ostane ista. U ovom su istraživanju Bäckström i suradnici (2009) sve čestice iz mjernog instrumenta ličnosti IPIP-100 preoblikovali u neutralne prema evaluativnom sadržaju, dok su deskriptivni sadržaj ostavili istim. Rezultati istraživanja pokazuju da inventar s neutralnim evaluativnim sadržajem čestica, za razliku od originalnog, ima nižu korelaciju s GFL-om, a samim time i nižu korelaciju sa socijalnom poželjnošću. No, nakon što se socijalna poželjnost kontrolirala, faktori koji čine petofaktorsku strukturu i faktor višeg reda (GFL) još uvijek su postojali te je pokazano da ona ne utječe na strukturu ličnosti.

Nadalje, u istraživanju na 133 studenta (Rushton i Erdle, 2010) pokazalo se da GFL značajno pozitivno korelira sa samopoštovanjem, pozitivnim afektom i socijalnom poželjnošću, a negativno s depresijom i negativnim afektom. Nakon parcijalizacije socijalne poželjnosti, GFL je i dalje značajno korelirao s navedenim konstruktima. Autori su stoga zaključili kako pristranost u davanju socijalno poželjnih odgovora nema utjecaj na pojavljivanje faktora višeg reda i da dobivene korelacije nisu samo artefakti socijalne poželjnosti.

GFL I GENETIKA

U svojoj meta-analizi Vukasović i Bratko (2015) pokazali su kako prosječni genetski doprinos individualnim razlikama u ličnosti iznosi oko 40 % i da vrsta taksonomije ličnosti ne utječe na procjenu heritabilnosti. Vodeći se ovim, logično je pretpostaviti da će, ako postoji određena heritabilnost na nižim razinama hijerarhijske strukture ličnosti, heritabilnost postojati i na višim razinama, odnosno da individualne razlike u GFL-u također imaju genetsku osnovu. U istraživanju Vukasović i suradnika (2009) na temelju podataka dobivenih porodičnom studijom gornja granica procjene genetskih doprinosa individualnim razlikama u GFL-u iznosila je oko 33 %. U istraživanju Rushtona i suradnika (2008) provedenom na 322 para britanskih jednojajčanih i dvojajčanih blizanaca te na

575 parova južnokorejskih blizanaca² dokazano je da se GFL može otkriti već kod djece u dobi od dvije do tri godine starosti. Autori navode kako je polovina varijance individualnih razlika u GFL-u rezultat neaditivnih genetskih doprinosa (vezanih za nasljeđivanje putem složene interakcije gena poput dominacije), a druga polovina je rezultat nedijeljenih okolinskih doprinosa koji su jedinstveni za svakog pojedinca.

GFL I EVOLUCIJA

Kako postoji genetska osnova heritabilnosti GFL-a (Vukasović i sur., 2009), moguće je pretpostaviti kako je na razvoj GFL-a utjecaj imao i proces evolucije. Osobe s visokim GFL-om ponašaju se prosocijalno i kooperativno, odnosno na socijalno poželjan način pa se zato smatra da je GFL nastao kroz evolucijsku selekciju adaptivnih osobina koje olakšavaju preživljavanje (Rushton i sur., 2008). Schermer i Vernon (2010) predviđaju da će GFL korelirati i s drugim atributima koji su od evolucijskog značaja, kao što je inteligencija. U njihovom istraživanju provedenom na 507 braće i sestara u prvom je uzorku pronađena korelacija GFL-a i g-faktora inteligencije od .27, a u drugom uzorku .28.

S druge strane, Muncer (2011) iznosi argumente protiv povezanosti GFL-a i evolucije. Ako visoki GFL predstavlja vrlo savjesnu, emocionalno stabilnu, ugodnu i ekstravertiranu osobu koja je otvorena prema novim iskustvima, to ne mora značiti da bi joj te osobine pomogle u evolucijskoj prošlosti. Na primjer, osoba koja postiže visok rezultat na skali otvorenosti prema iskustvima više će istraživati svijet oko sebe, što će joj biti od pomoći u sigurnoj okolini, ali će joj to isto ponašanje možda odmoći u opasnim uvjetima jer time riskira veću mogućnost ozljede. Prema ovom stajalištu, evolucija nije uvijek težila k visokom GFL-u, već je poželjnost neke osobine ovisila i o tome u kakvoj se okolini osoba nalazila pa tako ne postoji optimalan profil ličnosti kada se radi o suočavanju s promjenjivim adaptivnim problemima u okolini.

KORELATI GFL-A

GFL je povezan s prijateljstvom, kreativnošću i razinom obrazovnog postignuća (Loehlin, 2012), ali i s pozitivnim te negativnim afektom, motivacijom, osobnom dobrobiti (zadovoljstvom životom) i samopoštovanjem (Musek, 2007). Internetskim istraživanjem u kojem je sudjelovalo 628 640 sudionika (Erdle i sur., 2009) dobivena je značajna pozitivna korelacija između svakog faktora „*Velikih pet*“ i *samopoštovanja*; najviše za emocionalnu stabilnost (.48) i ekstraverziju (.40). Kod „*Velikih dvaju*“ samopoštovanje objašnjava značajan dio varijance BFI skale i kada je parcijalizirano – Stabilnost 30 %, a Plastičnost 22 %. Dokazano je kako su faktori višeg reda

² U istraživanju Rushtona i suradnika (2008) južnokorejski uzorak činili su parovi blizanaca u starosti od dvije do devet godina te, budući da se u toj dobi ne može govoriti o ličnosti, autori nisu koristili mjeru ličnosti, već mjeru temperamenta (EAS Temperament Survey), dok je nadređeni faktor i dalje interpretiran kao GFL.

povezani sa samopoštovanjem i kada je ono kontrolirano, a ne da su samo artefakti samopoštovanja. Ponovnom analizom tog istraživanja Erdle i suradnici (2010) su konfirmatornim faktorskim analizama testirali dva različita modela ličnosti: prvi u kojem se „*Velikih pet*“ svodi na „*Velika dva*“ i na kraju na GFL (*Slika 1.*), a drugi u kojem se uz „*Velika dva*“ u model uključuje i samopoštovanje, koje uz ugodnost i emocionalnu stabilnost čini GFL. Rezultati su pokazali da GFL i samopoštovanje dijele 67 % zajedničke varijance te da je samopoštovanje sastavni dio GFL-a. Kao moguće objašnjenje ovih rezultata autori navode zajednički nastanak GFL-a i samopoštovanja kroz prirodnu selekciju adaptivnih osobina ličnosti, dok drugo objašnjenje govori da GFL i njegov odnos sa samopoštovanjem nastaju kao artefakt pristranosti u samoprocjenjivanju.

Osobine ličnosti višeg reda povezane su sa *socijalnim statusom* pojedinca. Naime, 512 nizozemskih adolescenata procjenjivalo je kolege iz razreda prema socijalnom statusu koji je podijeljen u dvije kategorije: simpatičnost i popularnost (Van der Linden i sur., 2010). Sociometrijskim pristupom učenici su uz ponuđene opise pisali ime osobe iz razreda koja se najbolje uklapa u svaki opis. Kategoriju simpatičnosti činili su opisi osobe koja im se najviše sviđa, osobe koju smatraju najboljim prijateljem, osobe koja je kooperativna i koja je humoristična, dok su pod popularnost ulazili opisi osobe koja je najpopularnija, koja je vođa te koja je najagresivnija (odvojeno relacijska i fizička agresivnost). Primijećeno je kako GFL objašnjava veći postotak varijance u simpatičnosti nego u popularnosti, iako je značajno povezan s oba konstrukta. Kolege iz razreda su osobe s višim GFL-om procjenjivale simpatičnijima i popularnijima te se može zaključiti da je GFL povezan s tim kako adolescenti procjenjuju pojedince u smislu socijalnog statusa.

U istraživanju na 1345 muških zatvorenika (Van der Linden i sur., 2015) pronađene su zanimljive povezanosti različitih oblika delinkventnog ponašanja s GFL-om. Pokazalo se da su muškarci visokog GFL-a svoj prvi zločin počinili u starijoj dobi nego muškarci niskog GFL-a i da je taj zločin bio manje nasilan. Nadalje, zatvorenici s visokim GFL-om lakše su se prilagodili životu u zatvoru i manje su remetili red od onih s niskim GFL-om. Ovi rezultati povezanosti GFL-a i *delinkventnog ponašanja* daju empirijski dokaz u prilog evolucijskoj teoriji životne povijesti (engl. *life history theory*; MacArthur i Wilson, 1967) koja govori da će obitelji koje su razvile tzv. sporu strategiju životne povijesti, a čije članove karakterizira niska želja za razmnožavanjem, ali s druge strane visoka roditeljska briga za potomstvo, rjeđe ulaziti u antisocijalna ponašanja, što je obilježje visokog GFL-a. Tako rezultati ovog istraživanja upućuju na to da bi GFL iz ove perspektive mogao potencijalno poslužiti kao negativni prediktor delinkventnog ponašanja. GFL je široka i najopćenitija dimenzija ličnosti (Loelhin, 2012) te je logično zamisliti da bi mogao imati implikacije na stvarne životne ishode. Osobe s visokim GFL-om posjeduju određene osobine koje opisuju tendenciju ponašanja na socijalno poželjan način te stoga postoji veća šansa da budu izabrani kao partneri ili suradnici (Rushton i sur., 2008). Van der Linden i suradnici (2011) su u jednoj grupi sudionika proveli postupak procjene ličnosti, a u drugoj postupak selekcije za posao. GFL se nije očitovao samo u situaciji selekcije (što bi ukazivalo da je GFL artefakt davanja socijalno poželjnih odgovora), nego se pojavio u obje situacije, što govori u prilog tvrdnji da je GFL bitan dio strukture ličnosti (no postoji mogućnost i da

je dio varijance metode samoprocjene). Osobe s višim GFL-om dobivale su više ukupne ocjene i bolje prosudbe profesionalnih procjenjivača koje mogu rezultirati dobivanjem željena posla prilikom selekcije. Primjer toga je istraživanje Van der Lindena i suradnika (2014) provedeno u nizozemskoj vojsci u kojem se pokazalo da je GFL dobar prediktor toga hoće li kandidat biti zaposlen ili ne. Kandidati visokog GFL-a dobivali su povoljnije ocjene tijekom intervjua, što je značilo veću šansu za zapošljavanje, zbog čega su bili u prednosti u odnosu na kandidate niskog GFL-a.

PSIHOMETRIJSKI I KONCEPTUALNI PROBLEMI GFL-A

Nakon brojnih istraživanja GFL-a i njegove validacije krenule su reanalize istih, zbog kojih je stvoren jedan potpuno suprotan smjer u ovom području. Dio istraživača nastojao je ukazati na metodološke i psihometrijske nedostatke izvornih istraživanja o GFL-u te kritički preispitati dokaze o postojanju GFL-a. Početak problema jest pitanje statističko-psihometrijskih preduvjeta za interpretaciju nadređenog faktora, a posljedično i pitanje osnovnog značenja GFL-a.

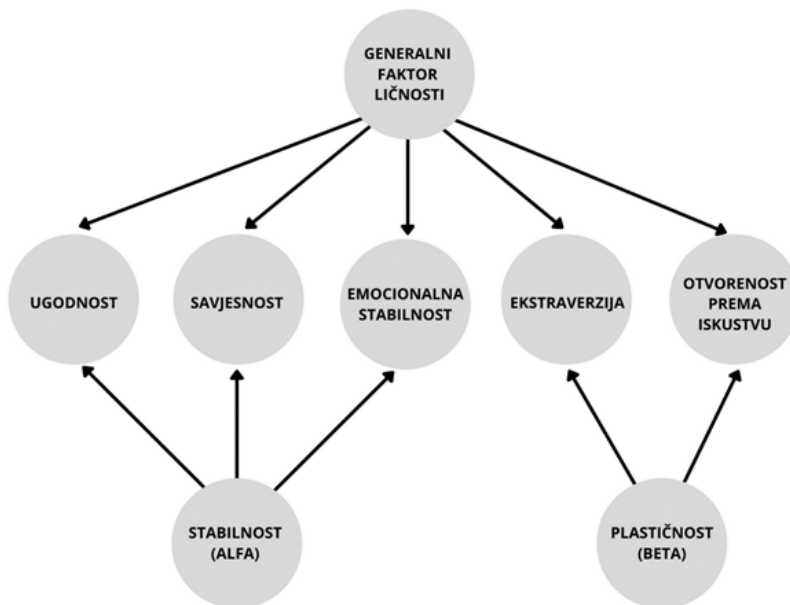
Revelle i Wilt (2013) u svojem radu prikazuju nedostatke dotadašnjeg načina ekstrakcije GFL-a te predlažu složeniji pristup u kojemu se izvještava o većem broju indikatora prije zaključka o (ne)postojanju generalnog faktora. Indikatori koje predlažu su: ωh (udio varijance objašnjene generalnim faktorom), ω_{total} (ukupna pouzdana varijanca skale/upitnika/testa), ECV (objašnjena zajednička varijanca generalnog faktora), RMSEA (engl. *The Root Mean Square Error of Approximation*) i Cronbachov α , uz grafičke prikaze rezultata. Ponovnom analizom osam istraživanja Revelle i Wilt (2013) pokazali su kako su saturacije GFL-a zapravo niže. Istraživači su usporedili podatke dobivene procjenama ličnosti s rezultatima na kognitivnim testovima tako što su povukli paralelu između g -faktora inteligencije i GFL-a kao generalnog faktora iz procjenjivanja ličnosti. Dobiveni podaci ukazuju na to da su saturacije generalnim faktorom mnogo veće kod kognitivnih testova u odnosu na saturacije upitnika ličnosti GFL-om. Nadalje, autori navode kako je jedan od problema s pojavljivanjem GFL-a u analizama podataka to što se rotacijama pokušava dobiti jednostavna faktorska struktura, dok varijable koje mjere crte ličnosti vrlo vjerojatno imaju veći kompleksitet, odnosno zasićene su s više faktora. Autori također navode primjer da ako postoje dva ortogonalna uni- ili bipolarna faktora, njihov je $\omega h = 0$, što ukazuje na to da ne postoji GFL. S druge strane, doda li se svakom faktoru određeni broj varijabli koje se nalaze na dijagonalama, konfirmatornom faktorskom analizom moguće je utvrditi GFL ($\omega h = .63$), dok se eksploratornom faktorskom analizom to ne može jer ona rezultira ortogonalnim faktorima nižeg reda.

Davies i suradnici (2015) pak stavljaju naglasak na razliku između hijerarhijskog modela (*Slika 1.*) i bifaktorskog modela (*Slika 2.*) u kojem postoje tri odvojena ortogonalna faktora: Stabilnost (Alfa), Plastičnost (Beta) i GFL. Bifaktorskim modelom moguće je odrediti direktnu saturaciju varijabli GFL-om uz kontrolu efekta Alfe i Bete te su autori pokazali da postoji razlika u veličini saturacije GFL-a ovisno o korištenom

inventaru ličnosti. U svojem istraživanju usporedili su kako osobine ličnosti koreliraju unutar istog inventara ličnosti (npr. NEO-savjesnost i NEO-ugodnost) te među različitim inventarima (NEO-savjesnost i BFI-ugodnost zajedno). Rezultati su pokazali da podacima unutar istog inventara ličnosti najbolje pristaje hijerarhijski model, dok podacima među različitim inventarima bolje pristaje bifaktorski model. Saturacije GFL-om iznosile su $\omega h = .50$ unutar istog inventara te $\omega h = .26$ za različite inventare, odnosno značajno su se smanjile, što upućuje na zaključak da je GFL kao osobina ličnosti konzistentna kroz različite inventare ličnosti, ali da na jedan njezin dio utječe i specifičan način odgovaranja sudionika u određenom inventaru (Davies i sur., 2015). Stoga autori predlažu korištenje više različitih inventara ličnosti te više izvora podataka, odnosno širi spektar procjenjivača, kako bi se što bolje razlučili efekti faktora višeg reda od efekta načina procjene i vrste procjenjivača te efekta vezanih za specifičan način odgovaranja u određenim inventarima ličnosti.

Slika 2.

Shematski prikaz bifaktorskog modela ličnosti³

Većina istraživanja koja je dokazala postojanje GFL-a koristila je samo jedan instrument procjene ličnosti ili su se koristili isključivo procjenama ili samoprocjenama osoba. Gnambs (2013) je u svojoj meta-analizi istraživao kako na ekstrakciju GFL-a utječe povezanost samoprocjena i procjena drugih, gdje je kao moderatorsku varijablu uvrstio duljinu trajanja poznavanja procjenjivača i osobe koja se procjenjuje. Osobe

³ Prilagođeno iz: Davies, S. E., Connelly, B. S., Ones, D. S. i Birkland, A. S. (2015). *The General Factor of Personality: The "Big One," a self-evaluative trait, or a methodological gnat that won't go away?* *Personality and Individual Differences*, 81, 13-22. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.01.006>

koje nas poznaju kroz duže vrijeme imale su više prilika za interakcije s nama i opažale su nas u više različitih situacija pa se pretpostavlja, ako je GFL interpretiran kao značajna struktura ličnosti, da će objasniti veći postotak varijance kada se radi o dužem poznanstvu. Rezultati meta-analize pokazali su upravo suprotno: saturacije GFL-a bile su veće kod kraćih ($\omega h = .38$) u odnosu na duža ($\omega h = .18$) poznanstva, što je u skladu s pretpostavkama da GFL predstavlja normativne procjene koje u samoprocjenama proizlaze iz socijalno poželjnog odgovaranja, a u procjenama drugih iz implicitnih teorija ličnosti procjenjivača te da GFL ne predstavlja značajnu komponentu ličnosti osobe.

ZAKLJUČAK

Prema viđenju dijela autora, GFL se nalazi na vrhu hijerarhijske strukture petofaktorskog modela ličnosti. On ima genetsku osnovu, povezan je s mnogim konstruktima (samopoštovanjem, *g*-faktorom inteligencije, motivacijom, pozitivnim i negativnim afektom, itd.) te može imati važne životne implikacije, ali njegovo pravo psihološko značenje nije do kraja dokazano. Neki tvrde kako se GFL može smatrati mješavinom svih pozitivnih aspekata osobina ličnosti „*Velikih pet*“ kao i aspektima samopoštovanja. Nakon što su provedena mnoga istraživanja kojima je dokazano postojanje GFL-a, ali i „*Velikih dvaju*“, pojavila se mogućnost revizije petofaktorskog modela ličnosti i dodavanja dvije gornje razine.

Iako GFL pokazuje određenu mogućnost predviđanja širokog spektra ponašanja, potrebno je uzeti u obzir i podatke koji govore u prilog njegovom nepostojanju i problemima u istraživanjima te revidirati dosadašnje spoznaje o GFL-u. Naime, brojna istraživanja ukazuju da GFL nije smisljena komponenta ličnosti, već samo metodološki artefakt. Nadalje, postavlja se i pitanje korisnosti upotrebe GFL-a jer su nekada specifičnije, tj. detaljnije osobine ličnosti (one niže u hijerarhiji) povoljnije za opisivanje, objašnjavanje i predviđanje ponašanja osobe. Kako bi se što točnije razjasnilo značenje i uloga konstrukta GFL-a, potrebna su daljnja istraživanja.

LITERATURA

- Bäckström, M., Björklund, F. i Larsson, M. R. (2009). Five-factor inventories have a major general factor related to social desirability which can be reduced by framing items neutrally. *Journal of Research in Personality*, 43(3), 335-344
- Cattell, R. B. (1946). *Description and Measurement of Personality*. World Book.
- Costa, P. T. i McCrae, R. R. (1995). Solid ground in the wetlands of personality: A reply to Block. *Psychological Bulletin*, 117(2), 216-220. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.117.2.216>
- Davies, S. E., Connelly, B. S., Ones, D. S. i Birkland, A. S. (2015). The General Factor of Personality: The "Big One," a self-evaluative trait, or a methodological gnat that won't go away? *Personality and Individual Differences*, 81, 13-22. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.01.006>
- DeYoung, C. G., Peterson, J. B. i Higgins, D. M. (2002). Higher-order factors of the Big Five predict conformity: Are there neuroses of health? *Personality and Individual Differences*, 33(4), 533-552. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(01\)00171-4](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(01)00171-4)
- Digman, J. M. (1997). Higher-order factors of the Big Five. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73(6), 1246-1256. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.73.6.1246>
- Erdle, S., Gosling, S. D. i Potter, J. (2009). Does self-esteem account for the higher-order factors of the Big Five? *Journal of Psychology*, 43(5), 921-923. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2009.04.012>
- Erdle, S., Irwing, P., Rushton, J. P. i Park, J. (2010). The general factor of personality and its relation to self-esteem in 628,640 internet respondents. *Personality and Individual Differences*, 48(3), 343-346. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2009.09.004>
- Eysenck, H. J. (1970). *The Structure of Human Personality*. Methuen.
- Gnambs, T. (2013). The Elusive General Factor of Personality: The Acquaintance Effect. *European Journal of Personality*, 27(5), 507-520. <https://doi.org/10.1002/per.1933>
- Goldberg, L. R. (1990). An alternative "description of personality": The Big-Five factor structure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59(6), 1216-1229. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.59.6.1216>
- Larsen, R. J. i Buss, D. M. (2008). *Psihologija ličnosti*. Naklada Slap.
- Loehlin, J. C. (2012). The general factor of personality: What lies beyond? *Personality and Individual Differences*, 53(4), 463-467. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2012.04.013>
- MacArthur, R. H. i Wilson, E. O. (1967). *The Theory of Island Biogeography*. Princeton University Press.
- Muncer, S. J. (2011). The general factor of personality: Evaluating the evidence from meta-analysis, confirmatory factor analysis and evolutionary theory. *Personality and Individual Differences*, 51(6), 775-778. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2011.06.029>
- Musek, J. (2007). A general factor of personality: Evidence for the Big One in the five-factor model. *Journal of Research in Personality*, 41(6), 1213-1233. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2007.02.003>
- Peabody, D. (1967). Trait inferences: Evaluative and descriptive aspects. *Journal of Personality and Social Psychology*, 7(4), 1-18. <https://doi.org/10.1037/h0025230>
- Peabody, D. (1984). Personality dimensions through trait inferences. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46(2), 384-403. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.46.2.384>
- Revelle, W. i Wilt, J. (2013). The General Factor of Personality: A General Critique. *Journal of Research in Personality*, 47(5), 493-504. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2013.04.012>
- Rushton, J. P. i Erdle, S. (2010). No evidence that social desirability response set explains the general factor of personality and its affective correlates. *Twin Research and Human Genetics*, 13(2), 131-134. <https://doi.org/10.1375/twin.13.2.131>
- Rushton, J. P., Bons, T. A. i Hur, Y. M. (2008). The genetics and evolution of the general factor of personality. *Journal of Research in Personality*, 42(5), 1173-1185. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2008.03.002>
- Schermer, J. A. i Vernon, P. A. (2010). The correlation between general intelligence (g), a general factor of personality (GFP), and social desirability. *Personality and Individual Differences*, 48(2), 187-189. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2009.10.003>
- Smith, D. B. i Ellingson, J. E. (2002). Substance versus style: A new look at social desirability in motivating contexts. *Journal of Applied Psychology*, 87(2), 211-219. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.87.2.211>
- Van der Linden, D., Bakker, A. B. i Serlie, A. W. (2011). The General Factor of Personality in selection and assessment samples. *Personality and Individual Differences*, 51(5), 641-645. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2011.05.032>
- Van der Linden, D., Dunkel, C. S. i Petrides, K. V. (2016). The General Factor of Personality (GFP) as social effectiveness: Review of the literature. *Personality and Individual Differences*, 101, 98-105. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.05.020>

Van der Linden, D., Dunkel, C. S., Beaver, K. M. i Louwen, M. (2015). The unusual suspect: The General Factor of Personality (GFP), life history theory, and delinquent behavior. *Evolutionary Behavioral Sciences*, 9(3), 145-160. <https://doi.org/10.1037/ebs0000027>

Van der Linden, D., Scholte, R. H. J., Cillessen, A. H. N., Nijenhuis, J. te i Segers, E. (2010). Classroom ratings of likeability and popularity are related to the Big Five and the general factor of personality. *Journal of Research in Personality*, 44(5), 669-672. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2010.08.007>

Van der Linden, D., Te Nijenhuis, J., Cremer, M., Van de Ven, C. i Van der Heijden-Lek, K. (2014). The general factor of personality (GFP) relates to other ratings of character and integrity: Two validity studies in personnel selection and training of the Dutch armed forces. *International Journal of Selection and Assessment*, 22(3), 261-271. <https://doi.org/10.1111/ijsa.12075>

Vukasović, T. i Bratko, D. (2015). Heritability of Personality: A meta-analysis of behavior genetic studies. *Psychological Bulletin*, 141(4), 769-785. <https://doi.org/10.1037/bul0000017>

Vukasović, T., Bratko, D. i Butković, A. (2009). Od specifičnih reakcija do agregiranih dimenzija ličnosti: procjena gornje granice heritabilnosti u funkciji širine konstrukta. *Suvremena psihologija*, 12(2), 323-338.